

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה רביעית: גליון מ | שבת קודש פרשת שלח | כג סיון ה'תשפ"ד

דברי הנצי"ב אודות מחברי ספרים לשם ממון

עלה ספרים

ע"פ הדברי לדור' מאת הנצי"ב זצ"ל, הודפס בראש ספר עדן גנים מאת רבי הלל דוד הכהן טריוווש זצ"ל אב"ד ווילקי

ראיתי להעיר פה בדרך כלל כדבר בעתו, אחרי אשר נעתרתי לבקשת הה"ג המחבר נ"י להגיד לעוסקי תורה יברכם ד' ישרו של החיבור והמחבר כמבואר בהסכמה, על כל גדולי הדור יצ"ו שהרבו בחיבורים כל אחד לפי כחו היפה, אשר לכאורה נראין גדולי הדור בעת הרעה הזאת בעיני חכמים בעיניהם כאלו אין גדולי תורה רואים בצרת עמם ח"ו, והמה רובצים במנוחת הלב והנפש בין המשפטים בד' אמות של הלכה, כאלו אין להם עסק בישוב הליכות עולם של ישראל. עוד זאת המון עם ד' מעבירים על גדולי הדור יצ"ו עון אחר שאינם חסים על הבריות, הן המה המכובדים ומוכרחים לקבל ספר ולשלם במחיר אשר יושת עליו בעליו או לפי כבודו, והלא עיקר הקנין והמסחור של הספר אך למותר...

אם היו עם ד' מרבים להספיק עמילי תורה, הי' בזה כדאי להגין מכל צד וממשיסה... כדנתני במכלתא (פ' בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, שניה לה אוכלי תרומה... והנה שני אופנים הללו יש בכל דור, היינו מי שהוא נסמך על שולחן אביו ועוסק בתורה, הרי זה נמשל לאוכלי מן. ומי שהוא נסמך על שולחן אחרים שחפצים לזכות בברכת ת"ח הסמוך על שולחנו, הלא נמשל לאוכלי תרומה...

אחר כל זה שנתמעטו הישיבות ומחזיקי תורה, ראה הקב"ה החפץ למען צדקו להגדיל תורה לישראל בזה האופן, אשר יהיו גדולי הדור מחברים ומפיצים חידושיהם בשו"ת וכדומה, וגם עשירי עם ד' זוכים במה שבע"כ המה מסייעים להוציא החיבורים.

ועל שעה כזו אמרו חז"ל ברכות (סג, א) בשעת המכניסים פזר, ופירש"י בשעת המכניסים שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים, פזר אתה לשנות לתלמידים. והיינו בחיבורים המשננים כח התלמוד הק', ובזכות זה יקלו משא הצרות, וכדאית בב"ב (ח, א).

נפתלי צבי יצחק ברוך

ע"פ דברי הגה"צ רבי משה וולפסון זצ"ל שעתה נלב"ע בצאת שבת קודש פרשת "והאיש משה עניו מאד", מתוך קובץ 'המתכתא - מגדל המאה' תשע"ט, מאת ישיבה ומתיבתא תורה ודעת

עלה חמדה חמדת הארץ

טובה הארץ מאד מאד (במדבר יד, ז).

נאמר בתהילים (קכד), 'וימאסו בארץ חמדה וגו' וישא ידו להם וגו' ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות'. דוד המלך ע"ה מגלה מה היה חטאם של המרגלים, ואומר עוד שמזה נגזר על כל משך ימינו בגלות, וגם הגלות של ימינו היא בגלל שמאסו בארץ חמדה ולא רצו את ארץ ישראל. והתיקון לזה היא לחמוד את ארץ ישראל, ובחמדה נכללת עבודה לדעת ולהרגיש חשיבות ארץ ישראל ולשמוח עם הזכות להיות בארץ ישראל.

וכן נהגו הצדיקים קרוב לדורנו, כמו שאיתא בספר התניא שכותב באגרת: לעורר את האהבה הישנה וחתב אה"ק להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק וכו', ע"כ. והגר"א כתב בדרכו לארץ ישראל במכתב לבני משפחתו (מובא באגרת מוסר אגרת הגר"א ז"ל): חמדת כל ישראל וחמדת השם יתברך כל העליונים והתחתונים תשוותם אליה וכו', ע"כ.

וכתב החתם סופר (תורת משה דברים כו, א) שכל זמן שמשתוקקין לעלות לארץ ישראל אין לאומות העולם שליטה עלינו, ע"כ עלינו להתעמק ולדבר בשבח ארץ ישראל.

בתקופה האחרונה הקרוב לזמננו, נתקרה ענין התשוקה לארץ ישראל, ואינו כ"כ אשמנתו, כי הצליח מעשה שטן והציונים נעשו כבעלי בתים על ארץ ישראל ועשו רעש גדול לעורר בני אדם לנסוע לארץ ישראל להיות חלוצים לעבוד על האדמה וכו', וגדולי הדור - עיני העדה פחדו להניח לבני"י לנסוע בחששם שמא ח"ו יתקלקלו וימשכו בתר קלקולם ל"ע. אבל היום כבר נתבטל אצלם חיבת הארץ כלל וממילא אין חשש כ"כ.

אמנם כאשר באים לארץ ישראל צריך זהירות יתירה, וכן איתא בשפת אמת וכן כתב רבי יוסף חיים זוננפלד, שכשבאו המרגלים לארץ ישראל ראו ברוח קדשם שיהיו לבני ישראל נסיונות גדולים וקשים, והיצר הרע יתגבר עליהם בכל תוקף, והם יכשלו ויחטאו וזה יגרום לחורבן ולגלות. וזו הכוונה

כתבה משנת תש"ג שבה מוזכר סמיכת חכמים של המשגיח זצ"ל וחבריו

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א	
ערב שבת	ליל שבת
1:38	8:12
4:44	8:30
5:22	7:00-8:00
6:56/7:21	9:15
ערב שבת	יום השבת
8:30	8:22/8:39
9:20	9:15
9:42	9:54/10:30
10:17	1:00

בגליון פרשת בהעלותך הובא דברי הגר"מ פיינשטיין שלכך אין תוקעין בחצוצרות בזמן הזה משום שצריך דוקא החצוצרות של המקדש. יש להעיר דעדיין קשה למה אין תוקעין בשופר לפי דעת המגיד משנה בשם הרשב"א דבשעת צרה תוקעין או בחצוצרות או בשופר. ומענין לציין שבאמריקה בשנות תרע"ה-תרע"ח בתקופת מלחמת העולם הראשונה, הורה הג"ר גבריאל זאב מרגליות זצ"ל (חתן הגר" נחומק"ה מהוראדנא - בסוף ימיו רב בניו יארק) לתקוע בשופרות מחמת שהיה סכנה וצרה לכל העולם, וכמה בתי כנסיות נהגו כן על פי הוראתו. ודעתו שאין כוונת המג"א שיש לחפש תירוצים על מנהג העולם שאין תוקעין בשעת צרה, אלא כוונתו שבאמת יש לקיים המצוה כראוי, כמו שביאר בספרו חרוזי מרגליות (ח"ב סי' כג).

בכבוד רב, *טוביב למחנה לקו - יוקואו*

והרב יעקב קאפעלנער הוסיף לציין לדברי היעב"ץ במור וקציעה (סימן תקעו) שיש ג' תנאים המחייבים תרועה בחצוצרות בשעת מלחמה: בארצכם, כהנים מיוחסים, וחצוצרות של תורה. ובערה"ש שם (ס"ק ד) הוסיף לחדש ע"פ הבנת דברי הירושלמי שהוא דוקא בזמן שתוקעין גם בשעת קרבנות עיי"ש.

***

בענין הערת המערכת מדוע נהגו כל גדולי הדורות נ"ע שלא לתקוע בחצוצרות בזמן הזה אפילו בארץ ישראל, יש להעיר שהמשנה ברורה שהבאתם כתב בשם הפרי מגדים שדוקא כשיד ישראל שליטה בארץ ישראל הוא דתוקעין, ולא נראה לי שזה נוגע בזמן הזה.

לראי בינדי, יליב קק פתורי

***

בגליון בהעלותך כתב הרב שלמה שטרן שליט"א שיש שלשה זמנים לתקיעת חצוצרות, מקרא העדה, קרבנות ומלחמה. אעיר שיש עוד 'זמן' והוא קריאת הנשיאים, והוא זמן נפרד מהקהל, כדכתיב 'ואם באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל' (במדבר י, ד) היינו שזה מעשה אחר [ועיין רלב"ג למה היה צריכים חצוצרות לקרוא ל"ב נשיאים]. עוד יש לציין לדברי המשך חכמה שמפרש בדברי הספרי שהחצוצרות למלחמה צריכות להיות חצוצרות שעשה משה, וא"כ א"ש שאין לנו בזמן הזה.

יזא דוב לימאןאוטל

***

שמחה בשבת

אודות מש"כ ידידי הגרמ"ב קופמאן שליט"א (גליון בהעלותך) בענין שמחת שבת דמבואר מדברי הספרי שיש מצות שמחה בשבת, ואילו בבכור שור ורעק"א מסיקין דאין בשבת משום שמחה אלא עונג בלבד, יש לציין למש"כ בחומש עבד המלך להג"ר שמואל הומינר, בשם המאמר תורת שבת, דכמו"כ איתא בזהר בפר' יתרו דרבי שמעון הוה "יתיב וחדדי", ו"בהדין יומא חדותא דכולא". ובפרשת אמור "בגין כך האי יומא חדותא", ובפרשת פקודי "דא חדותא דמלכא". וכולהו אליבא דרבי שמעון, וכמו"כ סתם

ספרי כרבי שמעון, והיינו דרבי שמעון אזיל לשיטתו, אבל אנו לא קי"ל כוותי'.

ונראה לפרש לשון הזהר דיש מצוה של "חדוה" ע"פ מש"כ המלבי"ם על הפסוק "ויחד יתרו" שענין חדוה הוא שמחה פנימית ולא מן השפה ולחוץ, והרי"ז מעין מש"כ הרב קופמאן, שאע"פ שאין מצוה לשמוח בבשר ויין אבל מצות שמחה פנימית מיהא איכא.

בברכה, לימאןאוטל

***

בענין חיוב שמחה בשבת, עי' ירושלמי מגילה (פ"א ה"ד) "ששמחתו תלויה בידי שמים" - דלא כיום הפורים. ועי' תורה תמימה (בראשית ב, ג אות ה) בארוכה. וע"ע בספר חמשה מאמרות לבעל מנחת אלעזר (מאמר תורת שבת פ' בהעלותך) שמביא עוד מקורות לחיוב שמחה בשבת, ור"ל שסתם ספרי הוא ר' שמעון ואזיל לשיטתיה בזה"ק שיש לשמוח בשבת. וע"ע בספרו נימוקי אור"ח (סי' רעא).

ובענין שמחה בחנוכה - עי' אמרי אמת ליקוטים כששמע אחד מאחל 'חנוכה שמח' הגיב שדבריו נכונים ע"פ הרמב"ם. ומתאמרה בשם הגרי"ז זצ"ל שלקריאת הלל צריך מצב מרומם של שמחה, ולכן השמחה הוא תנאי מעכב לקיים חיוב היום שהוא אמירת ההלל. ועי' הגהות נימוקי הרא"י בס' הליקוטים שלמד בדברי הרמב"ם שיש חיוב בשר ויין בחנוכה.

***

הרב משה ברוך קופמאן שליט"א הביא שיש להוכיח ממה שאומרים בשבת "שמחו" במלכותך שיש שמחה בשבת. ושוב הביא מספר תורת חיים על מסכת חולין דישמחו במלכותך היינו שמחה בהקב"ה, ועוד ביאר הרב קופמאן שיש לומר ישמחו גם על שמחה גשמית. ולכאורה יש להוכיח כהתורת חיים, כי גם ביו"כ שחל בשבת אומרים ישמחו במלכותך, אף שאז לא שייך שמחה של עונג ומעדנים. אלא ע"כ השמחה היא בדברים רוחניים.

משל פאטל

***

ימין בנטילת ידים

ראיתי דברי ידידי הרב הלל שמעון שימאנואויטש בגליון פרשת בהעלותך, במעשה שאירע עם הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל שנטל יד שמאל תחילה כשנטל לסעודה, וביאר שעדיף לעשות מעשה מצוה - הנטילה - ביד ימין תחילה, דזהו כבוד לימין. וכתב שאף שהמ"ב בהל' נטילת ידים לסעודה (סימן קנח) סבר שיש ליטול יד ימין תחילה ולא כהג"ר אהרן, אבל סתימת השו"ע לא משמע כדבריו, שהרי רק בהל' נט"י בבוקר (סימן ד) הביא השו"ע שיטול יד ימין תחילה. ואף שבבית יוסף (שם) מבואר בתירוץ ב' שאין לחלק בין נט"י בבוקר לנט"י לסעודה, אבל אפשר שהשו"ע למעשה לא נקט כן, אלא יש חילוק ביניהם, וכהג"ר אהרן. והרחיב הרב שימאנואויטש בדברי חכמה להסביר שיטת ר' אהרן.

אולם רציתי להעיר שירד להציל ולא הציל, שהרי אין זה חידוש של המ"ב שיש ליטול יד ימין תחילה לסעודה, אלא כן פסקו כל האחרונים. מקור המ"ב הוא המג"א (סימן קנח) וציין לשו"ע סימן ד, וביאר המחצית

השקל שהמג"א סבר שאין חילוק בין נט"י בבוקר לנט"י לסעודה, וכמו שמפורש בב"י הנ"ל. וכן פסקו הערוה"ש (סימן קנח סעיף טז) שיטול יד ימין תחילה "דבכל מקום חולקין כבר לימין", שו"ע הרב (סוף סימן קנח). מור וקציעה (סימן קנח). בן איש חי (שנה א פרשת שמיני אות ד). וכף החיים (סימן קנח סעיף ג).

ובאמת יש להעיר על המ"ב שבהלכות נט"י לסעודה לא הביא מקור לדבריו, ועוד שכתב 'טוב' שיטול יד ימין תחילה, ובאמת המג"א כתב 'צריך' ליטול יד ימין תחילה, ולא רק 'טוב'. וכ"כ כל האחרונים הנ"ל. [וכל הנ"ל דברנו גם עם הגרמ"ח כהנא שליט"א]. ויש להאריך בזה ואכמ"ל. ולכן נראה פשוט שאין להורות הלכה למעשה ממעשה שאירע עם הג"ר אהרן זצ"ל, והלכה למעשה הוא כדברי המ"ב - שאף נט"י לסעודה שוה ממש לנט"י בבוקר, וכדעת כל האחרונים.

*תומס מנחל אימאןאוטל
מח"ס בני אברהם ומח"ס ספרים*

***

תגובות מהרב הלל שמעון שימאנואויטש: (א) בענין הערת הרב משה גאטליב מאמירת "שמחו במלכותך" בחיוב"כ שחל בשבת, לדידי נראה שענין השמחה המכוונת בנוסח "שמחו במלכותך" היא שמחה השייכת לקרבנות, וכדברי הספרי "וביום שמחתכם אלו שבתות" שהיא שמחה השייכת להקרבנות קרבנות, כהמשך הפסוק "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו'". ובה מובן היטב נוסח אשכנז שאומרים ישמחו רק בתפילת מוסף, שאז הוא זמן הקרבנות קרבן שבת. ולכן גם ביו"כ יש שמחה זו על הקרבנות הקרבן. (ב) בענין מה שהעיר הבחור החשוב ישראל בינדר שיח"ו שהמשנה ברורה הזכיר שתקיעה בחצוצרות הוא דוקא כיד ישראל שליטה, הנה המשנ"ב הביא שלשה תירוצים, וכמובן שלא היתה תגובת המערכת על תירוץ זה שהביא בשם הפרי מגדים והוא במש"ז סימן תקע"ה, אלא התגובה היתה על התירוץ הראשון שהביא בשם הנתיב חיים שתלוי רק בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ. וכמוכן יש להוסיף שאינה קושיא על התירוץ השלישי שהביא המשנ"ב, והוא מהא"א סימן תקע"ו שתוקעין רק כשיש צרה ח"ו על רוב ישראל. (ג) בענין נטילת ידים לימין תחילה, יפה העירו שההלכה היא כרוב הפוסקים שנטילים ימין תחילה, וכן עמא דבר, וכל דבריי היו לפלפולא בעלמא בעובדא דמרן הגר"א זצ"ל.

Regarding Rabbi Szimowitz's article in *Alim Behaloscha* see *Ateres Zekeinim* on the *Shulchan Aruch* 4:10 who cites *Migdal Dovid* on the *Levush* 4:10: "Regarding washing hands for a meal, one should pour from the right hand on to the left hand, as the *Zohar* (Parshas Terumah) says, based on the reasons given by the *Beis Yosef*. And I saw my great teachers practice this, and this is how I have practiced after them." *The Ateres Zekeinim* and the *Eliyahu Zuta* seem to consider this the preferred understanding of the *Beis Yosef*.

But see *Igros Moshe* (O.C. 3:32), who firmly rejects washing the left hand first for a meal.

Further analysis of the *Zohar*, based on *pshat*, is found in *Tiferes Tzvi* (Parashas *Miketz*) by Rav Mordechai Spielman.

Isaac Rice

וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגיפה לפני ה' (במדבר יד, לז).

צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי בעונונו שנקבעה לדורות בכיה לדורות, יען מאסנו בה שנאמר (תהילים קז, כד) וימאסו בארץ חמדה, ופדיון נפשנו במהרה יהיה... (ספר החרדים מצות התלויות בארץ פרק ב)

חטא המרגלים בפסוק מבואר שחטא המרגלים היה על שהוציאו דבת הארץ. וכן מבואר בכמה מקומות בחז"ל (ערכין טו, א, במ"ר טו, ו - הובא ברש"י, ועוד). וזו היתה סיבת עונשם של דור המדבר, על שקיבלו הלשון הרע (ערכין שם, אבות דרבי נתן פרק ט).

והנה בערכין מבואר שהמרגלים אמרו שקר, והיו בכלל מוציאי שם רע. וכן כתבו רבים ממפרשי המקרא והמדקדקים, שלשון 'מוציא דבה' מורה שאומר שקר. ובאמת לשון הרע על ארץ ישראל לעולם הוא שקר, שהרי הכתוב מעיד "לא תחסר כל בה" (דברים ח, ט ועי' ברבינו בחיי שם). [יוצא מן הכלל הוא המדרש המובא ברמב"ן (בראשית ב, ט) שלשה אמרו אמת ואבדו מן העולם, ואלו הן נחש ומרגלים ודואג האדומי, ע"כ, וא"כ מדרש זה סובר שהמרגלים אמרו אמת. אבל הרמב"ן עצמו (שלח יג, לב) לא כתב כן.]

וכבר תמחו רבים איך שייך איסור לשה"ר, שהוא איסור בין אדם לחבירו, על ארץ ישראל. ועוד, שהרי האיסור נלמד מ"לא תלך רכיל בעמיק" (ויקרא יט, טז), והרי עצים ואבנים אינם בכלל 'עמיק'.

שיטת היראים - אסור ויש לומר בזה כמה מהלכים על **לדבר על חפצי חבירו** פי דברי הראשונים:

דעת היראים (ס"י קצא) שיש איסור כללי לדבר על חפצים של חבירו וזה היה הלשה"ר של המרגלים, וז"ל, ואפילו על עסקי חברו וממונו אסור להוציא דבה, כגון שרוצה לתת מתנה לחבירו ובא אחר וגינה אותו על שקר ונמצא מוציא דבה. כדאמרין בערכין וכו' לא נחתם גזר דינם של אבותינו אלא בשביל שהוציאו דבה על הארץ, עכ"ל. והיינו שדיבור על

חפצי חבירו הוא כעין לשה"ר על בעל החפץ [ולפ"ז צ"ל שבדיבור על ארץ ישראל יש איסור לשה"ר על הקב"ה, וראה בב"ר (יט, ד) הובא בח"ח (פתיחה), ועי' רש"י (שבת לא, א, חגיגה ז, ב), שהקב"ה נכלל בכלל רעך]. וכן פסק החפץ חיים (כלל ה, ז). ופשוט שרק כשמגיע איזה גנאי או הפסד על בעל החפץ יהיה אסור, וכן כתב בחוט השני (הלכות שמירת הלשון ד, ד). ובזה מובן הטעם שלא הביא החפץ חיים דין לשה"ר על א"י, שאין זה איסור פרטי שנתייחד לא"י, אלא הוא כלול בדין לשה"ר על חפצי חבירו.

אולם מהלך זה צ"ב ממה שמבואר בגמ' ערכין (שם) שדיבור על עצים ואבנים הוא חידוש יותר מדיבור על אדם. אבל לדעת היראים הרי בדיבור על הארץ דיברו נגד הקב"ה, וצ"ע. עוד יש לעיין מש"כ היראים ש"גינה אותו על שקר", ומשמע שעל אמת ליכא איסור, וצ"ב מה החילוק.

שיטת הרא"ש - אסור עוד מהלך יש לדייק ממה שכתב הרא"ש (אורחות חיים אות **לדבר על כל בריה** פג) "אל תוציא דיבה ולשון הרע על שום בריה". וצ"ע הגר"ח"ק בפירושו שהמקור מהמרגלים. וכן כתב החיד"א בדבש לפי (מערכת ביזוי) שאין לבזות אפילו דומם, והביא ראה מהמרגלים. ועי' חובות הלבבות (שער הכניעה פ"ו) על אחד מן החסידים שלא רצה לגנות כלב מת, ושיבחה "כמה לבנות שיניה".

ומבואר מדברי הרא"ש שיש איסור כללי שלא להוציא דבה על שום דבר, ולכאורה ה"ה שאסור לומר לשה"ר על הגוי. והנה בדברים רבה (ו, ט) איתא שאסור לדבר לשה"ר על גוי, שסופך אתה מדבר בישראל. וברד"ל (על דב"ר שם) מבואר שהבין שהוא איסור גמור. אולם בשע"ת (שער ג אות רל) מבואר שהוא רק גדר להזהר מסיפור לשה"ר. וכן צ"ל לדעת הח"ח שכתב כמה פעמים בספרו שרק בישראל אסור, אלא שצ"ב קצת למה לא הביא דברי השע"ת שעכ"פ אין לדבר על הגוי משום גדר לאיסור לשה"ר.

ובאמת קשה להבחין בין מדת חסידות ואיסור גמור במצוות שיש בהן ענין מוסרי (עי' במה שכתבתי בעלים משפטים תשפ"ד), אבל אם כוונת הרא"ש שיש איסור גמור על עצים ואבנים, כ"ש שיש איסור גמור על גוי. ואכן כן כתב הגר"ח"ק בפירושו, שמהרא"ש מבואר שהוא איסור גמור ולא הנהגה בעלמא שלא יתרגל בלשה"ר, אבל מקשה ע"ז שהרי הגוי אינו בכלל רעך, וכתב שאולי הוא דרבנן וסיים בצ"ע.

עוד נפ"מ אם מותר לדבר לשון הרע על עצמו. שידוע הסיפור עם החפץ חיים שנתחדש לו שיש איסור בדבר, אבל בספרו (ז, ו) כתב דלא כן. ולדברי הרא"ש נראה שאסור. ואולי מדברי הרא"ש אפשר להביא מקור למה שייסד הגר"א (ישעיהו א, ב) שהמדות הן מצוות שבין אדם לעצמו, דהיינו להדריך את נפשו לילך בדרך הישר [רעיון דומה ראינו בערוך לנר (מכות כד, א ובספרו מנחת עני פרשת קדושים) ובעוד כמה מקומות, ושורש הענין עי' מו"נ (ג, לה) עיקרים (ג, כה) מהרש"א (ב"ק ל, א)], ולפ"ז נמצא שאפילו אם בדיבורו אינו יכול להזיק עדיין אסור.

חומרת דיבור גנות אבל גם לדברי הרא"ש צ"ב, שאף שדבריו עולים יפה עם הגמרא **על ארץ ישראל** בערכין, מ"מ תמוה למה נענשו המרגלים בעונש חמור כזה. וכן קשה ממה שמצינו תביעה על עשרת השבטים שדיברו בגנות א"י (סנהדרין זד, א), ודעת רש"י (סנהדרין קי, ב) שהטעם שחז"ל החליטו שהדור של עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא, הוא מפני שיספרו בגנות א"י. וגדולי החכמים היה מתקנים את מקומם שיהיה נוח ונעים כדי שלא יבואו לדבר על ישיבת ארץ ישראל

(כתובות קיב, א), ומזה למד הבן יהודע שיש לזהר שלא להוציא מפיו שום דבר גנות על א"י, הן מצד האויר הן מצד קור וחום הן מצד הפירות והן בענין הבנין, ואפילו בעת חורבנה, כדי שלא יהיה בכלל מוציא דיבה על ארץ ישראל. [וראית בשם הגר"ח"ק שיש בזה גם הידור במצות ישוב א"י, ולכן יש לכוון בשעה שמדליקים מזגן לשם מצות ישוב א"י]. ועי' דברים חריפים מהר"ם חגיז (שפת אמת עמ' לב), שהמוציא שם רע על הארץ הטובה מורה על היותו לא מבני ישראל.

משמאל לימין: רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל, רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבי ראובן שלמה יונגרייב זצ"ל

וידוע איך הזהירו כמה גדולים כהגרי"ח זוננפלד ומהר"א מבעלזא ועוד הרבה בענין זה, והקפידו שלא להוציא אפילו רמז של גנאי על א"י ח"ו. ואפי' על יושביה הקפידו שלא לדבר עליהם גנאי ועי' בספר עירין קדישין (שלח) שהוא עון יותר חמור מחטא המרגלים. וכתב רבי מאיר שמחה מדוינסק (בכתב עת

'התור' ירושלים תרפ"ב גיליון ג) "הקפיד השי"ת על כבוד הארץ יותר מעל כבודו כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם מחל להם השי"ת 'יוחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו' (שמות לב, יד). ועל הוציאם דבת הארץ, וימאסו בארץ חמדה, נשבע ה' ולא ינחם, כמו שנאמר (במדבר יד, מב) 'אל תעלו' וגו', עכ"ל.

ומכל הני מילי מעלייתא משמע שיש איסור מיוחד וחמור בדיבור גנות על ארץ ישראל.

סניף של חיבוב והנה מדברי החרדים שהעתקתי בפתיחה, מבואר שמכיון שיש **ארץ ישראל** מצוה של חיבת ארץ ישראל לכן אסור לגנותה. ודבר זה שייך גם בזמן הזה, כמבואר בריטב"א (גיטין ב, א) אודות רבי אבא שנשק כפי דעכו, שאפילו בטלה קדושתה חיבת הארץ לא בטלה.

אלא שיש לעיין מה מקור מצוה ואיסור זה. ואולי אפשר להציע מקורו ממה דכתיב (דברים ח, י) "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". ואולי זה גם מקור דברי האבודרהם (ברכה"מ) [ושורש הדברים ברבינו יונה (ברכות מח, ב) וראה מאירי (שם)] שמה שצ"ל בברכת המזון "ארץ חמדה טובה" היינו שאנו צריכין לספר בשבח הארץ כדי שישתוקקו לה הנפשות.

או י"ל שמצות חיבת הארץ ידועה לנו מסברא, דוגמת מה שכתב בשו"ת רדב"ז (סימן תרטו) לבאר מפני מה נענשו נדב ואביהו אם עדיין לא נצטוו באיסור שתיית יין במקדש. וכתב שאף בלא ציווי, היה להם לידע מסברא שתיית יין מגונה וע"ז הגיע עונשם ע"כ. וכן הוא בכמה מצוות התורה שלא ידוע לנו מקורן אלא מסברא, וכ"ש בחיבת הארץ אשר האריכו התורה והנביאים וחז"ל בשבחה, היא הארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא, יב).

עלה חלה **Hafrashas Challah in the Bakery**

Based on Rabbi Belsky's handwritten glosses to *Shulchan Aruch Hilchos Challah*, published in *Hamesivta Kol Hakollel* and adapted by Rabbi Yosef Schwartz, Machon Aleh Zayis

In commercial bakeries where batches of dough are constantly being rolled out, it is impractical for the *mashgiach* to be *mafrish challah* from every single batch. Bakeries bake around the clock, and the *mashgiach* does not remain on the premises the entire time. The non-Jewish bakers are not permitted to be *mafrish challah* (*Menachos* 67a; Rema in *Shulchan Aruch* Y.D. 330:1). Even where the bakers are Jewish, they often cannot be relied upon to be *mafrish challah* properly. But *challah* must be taken from each batch of dough; how is that to be accomplished?

Various proposals have been presented. The *Minchas Yitzchok* (IV:59) offers a solution for *chutz la'aretz*: that the bakers be instructed to set aside a piece from each batch of dough as it is made, placing the pieces in a box for the *mashgiach* to separate *challah* when he arrives. This is acceptable even in a case where some of the batches have already been sold and eaten from, as the *Shulchan Aruch* (Y.D. 323) writes that one may be lenient on these matters for *challah* in *chutz la'aretz*.

The *Minchas Yitzchok* adds that even though there is a possibility that the workers, who are not reliable, will not take off dough from each batch, the *Chok Yaakov* (457) writes that one may be lenient and be *mafrish challah* from one batch of dough for a another *b'di'eved* – and since everything possible has been done to be *mafrish challah*, adds the *Minchas Yitzchok*, this situation is considered *b'di'eved*.

Rav Belsky, in his glosses on *Hilchos Challah*, characterizes this as the practice of "the *chassidische* bakeries." Rav Belsky cautions, however, that although theoretically this method is halachically sound, it is impossible to implement it properly. When the *mashgiach* arrives in the morning, there is no way for him to verify that dough was separated from each batch. To trust the non-Jew is also not feasible, as the non-Jew does not have *ne'emanus*, and it is unlikely that he religiously took dough from each batch.

Rav Belsky himself suggested that *challah* should be taken from a batch that is obligated in *challah* and placed near the kneading area, thereby "connecting" it to all the subsequent batches. By reciting the proper *nusach*, proposed by Rav Belsky for this situation, one can effect that this first *challah* dough will be a

hafrashas challah on all subsequent doughs.

This innovation raised many questions. Among them was that since the subsequent batches do not yet exist at the time of the *hafrashas challah*, this solution could work only if we assume that one may be *mafrish challah* from a dough that is as yet non-existent – a *davar shelo ba la'olam*. This is a big *chiddush*.

Rav Shlomo Miller (see *Imrei Dovid, Hilchos Challah*, ch. 36) raised another issue with Rav Belsky's *psak*, this one regarding the *berachah* recited on *hafrashas challah*. The *Shulchan Aruch* (O.C. 339:4) says that one may not perform a *pidyon haben* on Shabbos because it is considered *mekach u'memkar*. The *Magen Avrohom* (*ibid.*, 7), quoted by the *Mishnah Berurah* (*ibid.*, 27), entertains the idea of doing the act of redemption – namely, giving the money to the *kohen* – on Erev Shabbos, and having the *pidyon* take effect the next day, on Shabbos. This avoids the issue of *mekach u'memkar* on Shabbos, while ensuring that the *pidyon* will take effect as mandated on day 31.

The *Magen Avrohom* discards this idea, as it poses a problem regarding the *berachah*. Where the *pidyon* is split, with the act taking place before there is an obligation while taking effect only the following day, there is no time when the *berachah* may be recited; the *berachah* must be said upon the performance of the mitzvah, i.e. giving the *kohen* the money, but that cannot be done because there is no obligation on day 30 to redeem the *bechor*. This, Rav Shlomo points out, would also present a problem if *challah* were to be separated using Rav Belsky's method, for the obligation and the *hafrashah* would not occur at the same time.

The Steipler is quoted in *Orchos Rabbeinu* (*Zeraim*, p. 215) as recommending a method similar to that of Rav Belsky. In the case brought before the Steipler, *challah* was being separated properly; however, after the *challah* was separated, flour was sprinkled on the tables, and while the doughs were being formed the flour got mixed into the dough. The question arose that *challah* was not separated from the flour that was sprinkled, but after many batches of dough were made and placed together in one utensil, all the sprinkled flour combined and became obligated in *hafrashas challah*. The Steipler suggested that *challah* be separated at the start of the kneading process and a special *nusach* be used saying that this separated dough will be *challah* for all the flour to be sprinkled that day. This *nusach* can be found in *Orchos Rabbeinu* (*ibid.*, p. 216) in the Steipler's own *ksav yad*.

Rav Belsky's Shulchan Aruch

הרב אלחנן מאלה

הרב ברוך יעקב געשטעטער

בני החבורה בבית מדרש גבוה

הרב אהרן גרינוויץ

ישיבה ומתיבתא תורה ודעת

רבי הלל דוד הכהן טריווש זצ"ל

ישיבה ומתיבתא תורה ודעת